

Självupplevd oral hälsa hos 19-åringar i Östergötland

En kortrapport över enkäter insamlade år 2004 och 2011

Tandvårdsenheten, Region Östergötland

Allmänt om undersökningen

Enligt Tandvårdslagen har landstingen ett ansvar för tandhälsan hos våra barn och ungdomar till och med det kalenderår de fyller 19. Barnen är tillsammans med vårdnadshavare fria att välja om tandvård hos privattdandläkare eller Folktdandvården önskas. I Östergötland kallas barnen utifrån behov på regelbundna revisionsundersökningar hos sin vårdgivare, där man erbjuder avgiftsfri fullständig tandvård och erforderlig specialisttandvård enligt den åtagandebeskrivning som finns framtagen från landstinget.

Resultat av utförd vård mäts och registreras löpande i samband med revisionsundersökning i form av epidemiologiska data. Sedan 2004 lämnas i Östergötland i samband med 19-årsundersökningen en enkät vilken syftar till att vara ett komplement till den mer objektivt mätta epidemiologidelen. Enkäten ger oss en bild av den subjektivt mätta orala hälsan och den självskattade kunskapen om oral hälsa hos individen.

Det långsiktiga syftet med studien är att identifiera eventuella områden med lägre självskattad kunskap eller lägre självupplevd oral hälsa, och vid behov kunna sätta in riktade insatser. Man kan även se studien som en kvalitetskontroll över den tandvård som erbjudits barnet/ungdomen, och som skall innefatta både sjukdomsbehandling och hälsofrämjande insatser samt ge individen delaktighet och verktyg att göra medvetna val.

Anledningen till att det är enkäterna från 2004 och 2011 som vi valt att titta på i denna studie är att 2004 var första året som enkäten användes - och således ökar möjligheten att kunna se förändringar över tid - samt att 2011 var första året som kommundillhörigheten noterades på enkäten.

Studien är etiskt prövad hos Regionala etikprövningsnämnden i Linköping. Respondenterna informeras om frivilligheten att delta i studien enligt det följebrev som sänds ut till klinikerna tillsammans med enkäten.

Enkätens olika perspektiv

- DSA och kommun, vilket ger oss information om i vilken kommun respondenten är bosatt, samt om nyuppkommen manifest approximalkaries ses i bittet
- Självskattad kunskap om oral hälsa
- Självupplevd oral hälsa

De svarande

Undersökningen är en totalundersökning, vilket innebär att samtliga 19-åringar boende i Östergötland skall erbjudas att fylla i enkäten hos sin tandläkare i samband med den revisionsundersökning som görs vid 19 års ålder.

År 2004 uppgick svarsfrekvensen till 53% och 2011 var motsvarande siffra 67% av de 19-åringar det fanns epidemiologiska uppgifter inrapporterade för.

Skillnader mellan kommuner

När man tittade på skillnader mellan kommuner användes enbart enkäterna från 2011 (då det var första året kommuntillhörighet skulle fyllas i på enkäten).

Vid analys av materialet sågs att det inte var några större skillnader mellan kommunerna, varken vad beträffar självskattad kunskap eller när det gäller självupplevd oral hälsa. Ödeshög uppvisar dock något högre självskattad kunskap om tandlossning än 19-åringarna i övriga kommuner i Östergötland rapporterade.

Skillnader mellan könen

Vid analys av enkätmaterialet sågs vissa skillnader mellan pojkar och flickor. Generellt sett sågs att kunskapsnivån kring tandlossning var låg, pojkar skattade dock sin kunskap om hur man undviker tandlossning högre än flickorna gjorde. Flickorna skattade däremot sin kunskap högre när det gällde nyttan av fluortandkräm.

I de frågor som berör den sociala aspekten av oral hälsa uppgav flickorna att de i större utsträckning än pojkarna oroar sig och skäms över sin mun/sina tänder. Av flickorna uppgav 4.3% att de flera gånger i veckan undvek att skratta på grund av sin mun/sina tänder. Motsvarande siffra bland pojkarna var 1.6%. Flickor uppgav också i större utsträckning att de besvärades av huvudvärk, vilken de relaterade till tänderna.

Förändring över tid

När det gäller kunskap kring karies sågs ingen skillnad mellan de som besvarat enkäten 2004 med dem som besvarade den 2011. Den självskattade kunskapen kring hur tandlossning uppstår samt hur tandlossning kan undvikas var något lägre 2011 jämfört med 2004. I frågan "Vet du om att det är viktigt att använda fluortandkräm?" var något fler osäkra på detta (10%) 2011 jämfört med 2004 (7.5%).

När det gäller sambandet social påverkan- oral hälsa- estetik sågs de självupplevda bekymren ha ökat något 2011 jämfört med 2004. Framför allt hade upplevelsen av skam och oro associerat till mun/tänder ökat hos gruppen flickor.

Isningar (ilningar) föreföll vara vanligt förekommande både hos pojkar och hos flickor. År 2004 uppgav 84.7% att de haft besvär med isningar, och 2011 var motsvarande siffra 83.7%.

Rekommendationer till vårdgivarna

10% av de svarande 2011 var osäkra på nyttan av fluortandkräm trots att frågan avsiktligt är ledande i enkäten ("Vet du om att det är viktigt att använda fluortandkräm?"). Fluortandkräm är bästa egenvården och det är av stor vikt att våra barn/ungdomar informeras om basprofylax.

Det vanligaste symptomet hos de svarande var isande tänder. Det finns flera orsaker till isningar - en av dem kan vara erosions-skador. Det är viktigt att tandvården uppmärksammar detta och informerar om kostens påverkan på tänderna.

Slutsatser

Syftet med studien var att undersöka möjliga självupplevda skillnader mellan kommuner, kön och över tid hos 19-åringar i Östergötland.

Att inga större skillnader i svaren mellan kommunerna kunde ses indikerar att vården förefaller ge jämlik information över länet.

Studien visade att flickor förefaller mer bekymrade över utseendet av tänderna. Flickor uppgav också oftare besvär med huvudvärk än pojkarna gjorde.

Kunskapen kring tandlossning är generellt låg hos 19-åringarna som besvarat enkäten 2004 respektive år 2011.

Isningar (ilningar) förefaller vara ett vanligt bekymmer bland 19-åringarna då ca 80% har uppgett isningar (ilningar) i samband med intag av varm och/eller kall dryck eller föda.

Majoriteten (88.1% år 2004 respektive 87.5% år 2011) av respondenterna uppgav att de var nöjda med sin orala hälsa!

Enkäten är ett unikt verktyg för att komplettera de epidemiologiska uppgifterna som vi rutinmässigt samlar in och på så sätt kunna väga in den subjektiva upplevelsen av oral hälsa hos 19-åringarna.

Tack

Stort tack till all tandvårdspersonal för er hjälp att samla in enkäter!

Denna kortrapport är ett referat av en mer omfattande rapport som gjorts på detta material.

För ytterligare information om enkätstudien hänvisas till:

Maria Johansson maria.anna.johansson@regionostergotland.se

010-103 73 68